

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Досліджено підходи до класифікації університетів різних авторів (вітчизняних та зарубіжних). На основі такого аналізу здійснено типологію сучасних університетів за критерієм участі в інноваційному розвитку економіки. Для цього визначено характерні ознаки, за якими університет можна віднести до того чи іншого типу та наведено вітчизняні і зарубіжні приклади відповідних типів ВНЗ.

Описано функції кожного окремого типу та зроблено узагальнений висновок щодо ролі сучасних університетів у інноваційному розвитку економіки

Постановка проблеми. З початку XIX ст. "гумбольдтівська" модель університету не може дати відповідь на всі виклики інноваційного, постіндустріального суспільства. На зміну класичному дослідницькому університету приходять нові моделі організації вищої освіти, з'являються нові види університетів, розширюються їх функції.

Стан вивчення проблеми. Сьогодні все більшого значення для економіки набуває інноваційна діяльність університетів. У зв'язку з цим широке коло науковців приділяють увагу дослідженню функцій інноваційних (нових) університетів. Невирішеним залишається питання класифікації університетів з точки зору їх участі в інноваційному розвитку економіки.

Мета дослідження. Метою статті є систематизація сучасних видів університетів за різними критеріями, визначення основних функцій, притаманних різним типам університетів, та форм їх участі в інноваційному процесі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми університетів та їх класифікації досліджують такі вчені, як Г. Кар'є, Ю.Н. Лапигін, М.В. Поляков, В.С. Савчук, С.В. Зубков, А.І. Коваленко, М.А. Лукашенко, В.Г. Лобов, Ю.Б. Рубін та інші.

Викладення основного матеріалу дослідження. Сьогодні, щоб відповідати вимогам часу, університети повинні виконувати не лише класичні функції (освіта, дослідження, виховання), предметна орієнтація їх діяльності набуває нових рис – інноваційності та підприємливості.

У науковій літературі використовується широкий діапазон термінів для означення нових видів університетів, наприклад, відкритий, електронний, дистанційний віртуальний, проектно-орієнтований, сільовий, підприємницький, он-лайнний і т.д., тоді як не вироблено чітких критеріїв для кожного з цих

термінів. Спробуємо систематизувати основні підходи до класифікації університетів, які найбільш повно відображають зміни у сфері вищої освіти і трансформацію ролі ВНЗ у інноваційному розвитку економіки (табл. 1).

І. За критерієм інноваційності (табл. 1) університети можуть бути класичні та інноваційні. Класичними освітніми університетами були Болонья, Сорбона, Оксфорд, Кембридж, Саламанка, навіть перший американський університет Гарвард, основна функція яких полягала у просвіті, навчанні та вихованні (освітня функція). Фундаментальними принципами моделі класичного дослідницького університету стала академічна свобода, єдність наукових досліджень й освіти.

Проте сьогодні передумовою конкурентоспроможності університету є його інноваційна спрямованість (інноваційність), яка визначається сприйнятливістю до нововведень і здатністю самому продукувати інновації.

В роботі А. Рубіна [1, с. 102], усі університетські інновації поділено на 4 типи:

- 1 тип – економічні інновації в сфері продуктів і послуг;
- 2 тип – технологічні інновації в сфері виробництва і обслуговування;

- 3 тип – організаційні інновації, пов'язані зі змінами загальної організаційної структури підприємств і їх підрозділів;
- 4 тип – управлінські інновації, які стосуються сфери психології і поведінки працівників підприємства.

Беручи за основу таку класифікацію інновацій, можна виділити наступні види інноваційних університетів:

- 1) відкритий, електронний, дистанційний університет – в них переважають 1 і 2 тип університетських інновацій;
- 2) віртуальний, проектно-орієнтований, сільовий, підприємницький – орієнтовані на 3 і 4 типи інновацій;

Таблиця 1. Типи університетів за критерієм участі в інноваційному розвитку економіки

№	Критерій участі у інноваційному розвитку економіки	Типи
1	За інноваційністю	Класичні - освітні, дослідницькі
		Інноваційні: – електронний, дистанційний, відкритий; – віртуальний, проектно-орієнтований, сільовий, підприємницький;
2	За рівнем розвитку напрямів діяльності	освіта
		освіта + наука
		освіта+наука+ підприємництво
3	За направленістю на прибуток	Некомерційний (державний, недержавний)
		комерційний
4	За внеском у розвиток території	регіону
		держави
		Континенту (світу)
		світового класу

Так, віднесення електронного, дистанційного, відкритого університетів до першого типу зумовлено впровадженням у них економічних інновацій у сфері продуктів і послуг (1 тип) та технологічних інновацій у сфері процесів виробництва і обслуговування (2 тип). Електронні та дистанційні освітні послуги є новим освітнім продуктом (1 тип), які тісно пов'язані з інноваціями в організації освітнього процесу та реалізації освітніх послуг.

а) Відкритий університет (Ю.Б. Рубін, М.В. Поляков, В.С. Коваленко та ін.). Модель відкритого університету відповідає запиту масовізації та демократизації вищої освіти і надає можливість неперервного навчання усім верствам суспільства.

Основними принципами відкритої освіти є:

- ✓ свобода вибору місця і форми навчання;

- ✓ свобода вибору часу і темпів навчання;
- ✓ свобода вибору курсів та індивідуальна програма навчання.

- ✓ вільний розвиток індивідуальності [1, с. 312].

Серед найвідоміших "відкритих університетів" світу – Відкритий університет у Великій Британії (Лондон), у Західній Німеччині (Хаген), Національний центр дистанційного навчання у Франції, Національний університет дистанційної освіти в Іспанії, Національний відкритий університет імені Індіри Ганді (Індія) та ін.[2, с. 293]

б) Створення електронного університету (М.М. Володін, Й. Патамапорн, П. Ламбе) (e – learning) передбачає комп'ютеризацію усієї діяльності університету (освітньої, наукової, господарської та ін.) та формування єдиного інформаційного простору ВНЗ з доступом до зарубіжних інформаційних ресурсів.

До складових елементів електронного університету можна віднести інформаційний портал (електронна сторінка, електронна пошта і т.д.), електронну бібліотеку, систему відеоконференцій, дистанційні послуги освіти, автоматизовану систему відвідування занять, автоматизацію адміністративно-господарської діяльності [3].

в) Дистанційний університет (А.В. Соловов, Ю.Б. Рубін, М.В. Поляков та ін.) – це нова модель організації освітнього процесу, яка функціонує на принципах самостійного навчання студентів. Надання послуг дистанційної освіти здійснюється засобами [1, с. 330] і провайдером [2, с. 295], зазначеними у табл. 2.

Таблиця 2. Засоби надання та провайдери дистанційної освіти

№	Засоби надання дистанційної освіти	Провайдери дистанційної освіти
1	на "паперовій" основі – студент отримує всі навчальні матеріали у надрукованому вигляді (поштою)	– традиційними університетами; – регіональними об'єднаннями традиційних університетів, – корпоративними провайдерами,
2	з використанням комп'ютера (Computer Based Training) – матеріали розповсюджуються на комп'ютерних носіях інформації (CD, DVD)	– об'єднаннями університетів і корпоративних провайдерів, – інноваційними комерційними університетами, – фабриками ступенів,
3	Інтернет-ДО або e-learning (Web-based training) – навчальні матеріали доступні через інтернет	– приватними університетами, – консорціумами, заснованими установами в одній країні для виходу на зарубіжний ринок

Впровадження інновацій у загальну організаційну структуру (3 тип) стосується і персоналу освітньої організації, оскільки змінює обсяги компетенцій працівників і корпоративну культуру університету (4 тип). На основі таких інновацій можна виділити другу групу інноваційних університетів:

г) Віртуальний університет (Т.М. Костерина, Е.Н. Філінов, А.В. Бойченко та ін.) передбачає віртуалізацію всього освітнього процесу [4, с. 52], перенесення в Інтернет усіх його функцій. Для організації такого університету достатньо створити потужний сервер та розробити програми навчальних курсів. Капітальні витрати будуть відшкодовуватися у міру зростання кількості користувачів.

Серед навчальних закладів, орієнтованих виключно на подачу матеріалу засобами мережі Інтернет, слід відмітити такі компанії, як Concord University School of Law in Los Angeles, Jones International University і OnlineLearning.net. [1, с. 352] (В Україні – Херсонський Віртуальний Університет [5] та система дистанційної освіти "Віртуальний Університет" "3SunS" [6]).

Зауважимо, що такі типи як електронний, дистанційний, віртуальний живаються зі словом "університет", але можуть не мати атрибутів традиційних університетів (фізичних будівель, аудиторій, лабораторій), не проводити дослідження, але виражають технологічну можливість сучасної системи вищої освіти забезпечити якісне і зручне навчання. Так, електронний університет – це частина інфраструктури, а дистанційний і віртуальний – це можливість навчання без особистого контакту.

д) Проектно-орієнтований університет (А.Ф. Хохлов, Р.Г. Стронгін, А.О. Грудзинський). Організаційна структура такого університету поєднує вертикальну ієрархію навчально-наукових підрозділів і горизонтальну підсистему проектних (тимчасових) творчих колективів, що дозволяє підтримувати ініціативи співробітників університету та ефективно використовувати інтелектуальний потенціал професорсько-викладацького складу.

е) Мережевий університет (Ю.Б. Рубін, А.О. Грудзинський, О.Б. Бедний) передбачає поєднання університету як велику організацію з великою кількістю дрібних повністю самостійних юридичних осіб чи підрозділів: наприклад, незалежні організації, що забезпечують задоволення нових соціальних потреб (підвищення кваліфікації, експериментально-дослідницькі центри, палати співпраці з бізнесом і громадськими організаціями, центри виробництва і розповсюдження інформації); підрозділи ендегенного росту – дослідницькі і сервісні організації, створені за ініціативою співробітників університету; нові служби, такі, як видавництва, готелі і т.д. [7]

е) Підприємницький університет (Ю.Б. Рубін, Б. Кларк, А.О. Грудзинський) передбачає новий підхід до реалізації освітніх та наукових послуг, новий підхід до організації освітньої і наукової діяльності. Детальніше цей тип університету ми розглянемо у наступній класифікації.

II. Критерієм поділу на освітній, дослідницький та підприємницький є рівень розвитку напрямів діяльності університету.

Одне з провідних місць у Європі у сфері дистанційного навчання належить Національному центру дистанційної освіти у Франції. Серед корпоративних провайдерів дистанційної освіти можна назвати корпорації "Джоне", "Електронік відео конференсінг", "UNEXT COM" та ін. В Іспанії найбільшим корпоративним провайдером віртуальної освіти є Університет дистанційної освіти, а у США – Массачусетський технологічний інститут [2, с. 293].

Так, хоча класичні функції освітнього ВНЗ у сучасних умовах розширюються, але основною залишається освітня діяльність – надання послуг вищої освіти, прогнозування і забезпечення попиту на послуги вищої освіти, підготовка спеціалістів та підвищення освітнього рівня населення.

Вища освіта виступає чинником, який забезпечує потенційну можливість людей до генерування нових ідей, здійснення нововведень; усуває невігластво і упередженість щодо необхідності нововведень, сприяє інноваційній спрятованості – легкому сприйняттю людиною нових умов існування, ведення справ і бізнесу, нових видів діяльності, нових функціональних обов'язків; забезпечує доступ до систематизованої інформації і формує загальну компетенцію людей, що виявляється у суб'єктивно новій діяльності, коли необхідно виконувати дії не по алгоритму.

У дослідницькому університеті освітня і наукова діяльність займають однакові позиції з точки зору значимості. Такий ВНЗ має вагомий науковий здобуток, проводить дослідницьку та інноваційну діяльність, забезпечує інтеграцію освіти та науки з виробництвом, бере участь у реалізації міжнародних проектів і програм [8].

Підприємницький університет поруч із освітньою та науковою здійснює і підприємницьку діяльність – підприємництво в освітній сфері, у науково-інноваційній сфері та іншу підприємницьку діяльність

Підприємницька діяльність направлена на залучення додаткових фінансових ресурсів задля забезпечення ефективного здійснення освітньої і наукової діяльності. Наприклад, створення проектних груп для вирішення питань комерціалізації університетських розробок або надання нових платних освітніх послуг – дистанційна освіта, додаткова професійна освіта, підготовчий факультет. Основний принцип такого підходу – диверсифікувати джерела фінансування без втрати академічної спрятованості.

Інша підприємницька діяльність відбувається у сфері розвитку сервісної підсистеми університету, до якої відносять юридичну, планово-економічну, бухгалтерську служби, систему комп'ютерно-інформаційної підтримки, систему управління якістю навчального процесу, бібліотеку, типографію та інші структури і служби.

III. Класифікація університетів за ознакою спрятованості на прибуток (державні, недержавні некомерційні та комерційні) нас цікавить у тію мірою, наскільки їхня підприємницька діяльність впливає на інноваційний розвиток самого університету та регіону, в якому він розташований і економіки країни в цілому.

Комерційні університети – це самокупні ВНЗ, які не потребують фінансової підтримки з боку держави. Вони не є частиною державного апарату і управління ними здійснюється не наказами міністерства, а економічними законами ринку освітніх послуг, відтак такі університети мобільніші у реагуванні на запити зовнішнього середовища. Університет-підприємець (університет-антрепренер) є ініціативним учасником ринку освітніх послуг і займається "освітнім бізнесом" [9, с. 5].

Некомерційний – це неприбуткові освітні установи, метою діяльності яких є задоволення потреб населення у послугах освіти, науки та ін. послугах, передбачених статутом.

IV. Залежно від ролі в інноваційному розвитку регіону, держави або світу можна виділити такі види університетів:

Регіональний університет поряд з гуманітарною і природничою надає інженерну, медичну та педагогічну освіту. Такий університет відіграє роль інтелектуального центру регіону, який може об'єднати довкола себе потужну інноваційну інфраструктуру.

Академічний – це університет, що проводить фундаментальні наукові дослідження, які мають загальнонаціональне значення і представляють стратегічні інтереси держави; здійснює підготовку науково-педагогічної і технологічної еліти у сфері науки, вищої освіти і високі технології, а також кадрів для апарату вищою управління державою. Характерним для

такого університету є відсутність розподілу на вузькі спеціалізації та розвиток міждисциплінарних досліджень. М.В. Поляков [2] прикладом такого ВНЗ вважає знаменитий Масачусетський технологічний інститут, де на підготовку одного молодого спеціаліста витрачається не менше 1млн. дол.

Університет світового класу – це потужний дослідницький університет, який веде активну міжнародну діяльність і визнаний світовою спільнотою. Ознаками такого університету є: висококваліфікований викладацький склад, якісне викладання; видатні результати наукових досліджень; великі обсяги фінансування з державних і недержавних джерел; наявність талановитих студентів, в тому числі іноземних; академічна свобода, чітко визначені структури управління і добре оснащені приміщення для навчального процесу, проведення наукових досліджень, адміністративної роботи, соціального і суспільного життя студентів [10, с. 8].

Таблиця 3. Рейтинги університетів світу за версією Times Higher Education 2010 року

Місце	Назва	Країна
1	Harvard University Гарвардський університет	США
2	California Institute of Technology Каліфорнійський технологічний інститут	США
3	Massachusetts Institute of Technology Масачусетський технологічний інститут	США
4	Stanford University Стенфордський університет	США
5	Princeton University Принстонський університет	США
6	University of Cambridge Кембриджський університет	Великобританія
7	University of Oxford Оксфордський університет	Великобританія
8	University of California Berkeley Каліфорнійський університет Берклі	США
9	Imperial College London United Kingdom	Великобританія
10	Yale University Йельський університет	США
11	University of California Los Angeles Університет Каліфорнії в Лос-Анджелесі	США
12	University of Chicago Чикагський університет	США
13	Johns Hopkins University Університет Джона Хопкінса	США
14	Cornell University Корнельський університет	США
15	Swiss Federal Institute of Technology Zurich Швейцарський федеральний технологічний інститут Цюриха	Швейцарія
16	University of Michigan Мічиганський університет	США
17	University of Toronto Університет Торонто	Канада
18	Columbia University Колумбійський університет	США
19	University of Pennsylvania Пенсильванський університет	США
20	Carnegie Mellon University Університет Карнегі-Меллона	США

Таблиця складена за джерелом: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2010-2011/top-200>.

За версією Times Higher Education [11] рейтинг кращих університетів світу 2010 року виглядає наступним чином (табл. 3). Сумно, але жодного університету України серед 200 кращих немає.

Схематично класифікацію сучасних університетів та їх участь в інноваційному розвитку економіки можна відобразити за допомогою табл. 4.

Таблиця 4. Типи університетів та їх участь в інноваційному розвитку економіки

Типи університету	Освітня діяльність	Дослідницька діяльність	Підприємництво
Інноваційний, некомерційний	– вдосконалення інноваційної підготовки спеціалістів; – підготовки фахівців з питань інноваційного розвитку; – накопичення, зберігання та розповсюдження нових знань	– відтворення інноваційно-освітнього потенціалу; – здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень – реалізація інноваційних проектів; – розроблення, впровадження та виробництва нової високотехнологічної продукції; – створення спільних з іноземними партнерами наукових центрів, інститутів, інших об'єднань для виконання освітніх і науково-дослідницьких програм	Освіта, наука + – Трансфер технологій; – Консалтинг; – Налagodження співпраці з підприємствами; – Розвиток інноваційного бізнесу; – Комерціалізація інновацій;
Комерційний	– Мобільніші у реагуванні на виклики і зміни потреб економіки або окремого споживача; – сприяння розвитку підприємництва; – є центром реалізації нових ідей і проектів у сфері вищої освіти	– Розвиток досліджень прикладного характеру; – виконання замовлень бізнесу та інших суб'єктів ринку освітніх послуг; – сприяє форсованому динамізму і високому ступеню свободи та ресурсної економії при реалізації цілей	– створюють конкуренцію; – інтегрують відносини освітньої організації в єдине економічне середовище; – виконують функцію експериментального полігону; – працюють з випередженням ситуації на ринку праці.
Регіональний	– виконують роль крупного працедавця; – готують кадри для інноваційної економіки; – розвиток інноваційного бізнесу та інноваційної зайнятості.	– технологічний та інноваційний розвиток регіону через трансфер технологій – створення технопарків та інкубаторів; – реалізація інноваційних проектів, орієнтованих на місцеві громади; – участь у регіональних програмах розвитку;	– розповсюдження знань і комерціалізації наукових розробок університетів у регіоні; – розвиток місцевого інноваційного бізнесу
Академічний	– Фундаментальні дослідження, що мають загальнодержавне значення – підготовку науково-педагогічної, технологічної, політичної еліти – планування і реалізація довгострокових стратегій інноваційного розвитку економіки.		
Світового класу	– налагодження світового науково-технічного співробітництва; – підготовка затребуваних міжнародним ринком праці спеціалістів; – проведення передових наукових досліджень, що публікуються у найкращих наукових виданнях; – вклад в інноваційний розвиток суспільства.		

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Представлена класифікація університетів за різними ознаками дала змогу оцінити значення кожного типу для інноваційного розвитку економіки. Слід відмітити, що одну і ту саму функцію можуть виконувати різні типи університетів (наприклад, освітня, виховна, дослідницька), але на різному рівні, з різним ступенем якості і відповідальності. Тому агрегований внесок університетів в інноваційний розвиток економіки здійснюється через:

1. Розвиток інноваційного професійного потенціалу. Вища освіта

покликана сьогодні сформувати особливі категорії працівників: новаторів – творців і генераторів ідей (дослідницький потенціал); підприємців з власним бізнесом – що зможуть втілювати нові ідеї в реальності, перетворюючи ідеї та новації в інновації; компетентних виконавців – тих спеціалістів, які обслуговуватимуть інноваційний процес.

2. Підготовку науково-педагогічної і технологічної еліти з метою кадрового супроводження у сфері науки, вищої освіти і високих технологій, а також кадрів для апарату вищого управління державою.

3. Забезпечення формування інноваційного потенціалу економіки, що включає потенціал освоєння знань, потенціал генерування знань, потенціал поширення знань і потенційний попит на знання.

4. Трансфер новітніх технологій, винаходів, корисних моделей, програмних продуктів тощо;

5. Надання консалтингових послуг (наприклад, менеджмент, маркетинг і реклама продукції комерційних підприємств і ВНЗ, бізнес-планування, оцінка комерційної привабливості проектів);

6. Ліцензування. Після отримання попереднього патенту на розробку університет може передати права на неї (повністю або частково – виключна або невиключна ліцензія) компанії, що готова зайнятися впровадженням інновації.

7. Сприяння розвитку інноваційного бізнесу шляхом налагодження відносин “освіта-наука-бізнес” – реалізація навчальних курсів, створених на замовлення підприємства (послуги корпоративної освіти), виконання НДДКР на замовлення підприємства та ін.;

8. Створення технологічних (інноваційних) інкубаторів та наукових парків, малих наукоємних підприємств;

9. Інноваційний розвиток регіону – реалізація інноваційних проектів, орієнтованих на місцеві громади, участь у регіональних програмах розвитку;

10. Міжнародний трансфер технологій - виконання масштабних іноземних інноваційних проектів, реалізація проектів міжнародних містків та експорт вищої освіти. Наприклад, в Європейському союзі трансфер технологій здійснюється у межах Рамкових програм (РП) з науково-технологічної співпраці, що не обмежує взаємодію “університет-підприємство” державними кордонами.

Таким чином, університети як установи, що інтегрують освітню, наукову, інноваційну та підприємницьку функції, суттєво впливають на розвиток не лише економіки регіону чи держави, але і на міжнародне середовище. Тому механізм університетського трансферу знань представляє інтерес подальших досліджень.

Список використаної літератури:

1. Предприимательски университет в инновационно экономике / [Зубков С.В., Коваленко А.И., Лукашенко М.А. и др.]; под ред. Ю.Б. Рубина. – М: ООО “Маркет ДС Корпорешн”,

2005. – 402 с. 2. Поляков М.В. Класичний університет: еволюція, сучасний стан, перспективи / М.В. Поляков, В.С. Савчук. – К.: Генеза, 2004. – 416 с. 3. Володин Н.Н. Концепция инновационного развития университета: доклад на заседании Ученого совета университета (2 марта 2009 г.) [Електронний ресурс] / Российский государственный медицинский университет им. Н.И. Пирогова. – М.: РГМУ им. Н.И. Пирогова, 2009. – Режим доступа: <http://rsmu.ru/3820.html> 4. Костерина Т.М. Виртуальное образование и банковский сектор экономики / Т.М. Костерина // Деньги и кредит. – 2001. – № 4. – С. 50-57. 5. Електронна сторінка Херсонського Віртуального Університету. – Режим доступу: <http://dls.ksu.kherson.ua/dls/Document.aspx?id=36f00543-7f34-44-d7-a50b-44353c1820d4> 6. Електронна торінка “Віртуальний університет”. – Режим доступу: http://miranda.net.ua/uk/p/des_virtualniy_universi 7. Лапыгин Ю.Н. Определение философии развития организации / Ю.Н. Лапыгин // Экономика региона (электронный научный журнал). – 2007. – № 18. – Режим доступа: <http://journal.vsu.ru/index.php?id=277> 8. Постанова КМУ № 786 від 27.08.10 року Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2010 р. № 163 [Електронний ресурс]: Режим доступу http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/6826 9. Криворученко В.К. Негосударственные вузы – неотъемлемая часть российского образования / В.К. Криворученко // Экономика образования. – 2008. – № 5(48). – С. 4-20. 10. Салми Дж. Создание университетов мирового класса / Джамиль Салми; пер. с англ. – М.: Издательство “Весь Мир”, 2009 - 132 с. 11. World University Rankings 2010-2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2010-2011/top-200.html> 12. Clark B. Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation / B.Clark. - London and New York: International Association of Universities Press and Pergamon-Elsevier Science, 1998. 13. Стронгин Р.Г. Инновационный университет: новый подход к управлению [Електронний ресурс] / Р.Г. Стронгин, А.О. Грудзинский // Аналитический вестник Совета Федерации ФС РФ. – 2006. – № 25 (313). – Режим доступа: http://www.budgetrf.ru/Publications/Magazines/VestnikSF/2006/VSF_NEW20_0702011806/VSF_NEW200702011806_p_005.htm 14. Карье Г. Культурные модели университета / Г. Карье // Alma Mater. – 1996. – № 3. – С. 28-32. 15. Лапыгин Ю.Н. Определение философии развития организации [Електронний ресурс] / Ю.Н. Лапыгин // ВлГУ. – 2006. – № 5. – Режим доступа: <http://journal.vsu.ru/index.php?id=277> 16. Філінов Е.Н. Профиль виртуального университета: стандарты среды дистанционного обучения [Електронний ресурс] / Е.Н. Філінов, А.В. Бойченко / . – Режим доступа: http://www.cplire.ru/mac/casr/os/3_12/8/sp4.ht 17. Иенбамрун П. Появление электронного университета [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gdenet.ru/management/governance/consortium/1> 18. Ламбе П. Альтернативный способ расчета эффективности вложений в электронное образование в профподготовке: часть II. – Режим доступа: <http://www.websoft.ru/db/wb/A4213058CE68317CC32577D900649FD3/doc.html>

ДЕМЧЕНКО Оксана Петрівна – аспірантка, спеціаліст навчального відділу Чернігівського державного інституту економіки і управління

Наукові інтереси:
– економіка вищої освіти